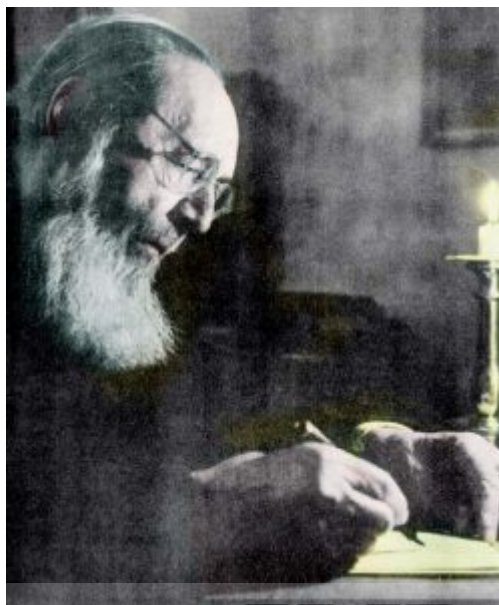

ION AGÂRBICEANU

12 SEPTEMBRIE 1882 - 28 MAI 1963

„Masivitatea creației, vasta ei geografie, varietatea tipologică și îndelungata sa prezență în literatură îl impun pe Agârbiceanu drept unul dintre prozatorii români cei mai semnificativi, prin viziune, etos și specific național” (Mircea Zăciu, „Ion Agârbiceanu”)

„Fieștecare om conștient se simte respectabil și față de sine însuși și față de societatea și poporul în mijlocul căruia trăiește...”. Aceasta este mărturisirea făcută de Ion Agârbiceanu în 1962, cu un an înaintea exitusului său, concluzie-chintesentă a viziunii omului (și a scriitorului) care și-a asumat și a realizat destinul pus în slujba neamului din care descinde.

Ion Agârbiceanu s-a născut în ziua de 12 septembrie 1882, în satul Cenade (nu departe de Blaj), în familia pădurarului Nicolae Agârbiceanu și a Anei (născută Olariu), fiind al doilea copil din cei opt ai familiei lui Nicolae, originar din Agârbiciu-Sibiu.

Numele Agârbiceanu, devenit celebru prin Ion Agârbiceanu, a fost porecla bunicului dinspre tată, pădurarul Vasile Boariu din Agârbiciu, căruia locuitorii din Cenade i-au zis Agârbiceanu când s-a stabilit în satul lor. Tatăl era un om cu dragoste de carte, iar mama avea darul povestirii și un dezvoltat simț pentru frumusețile naturii. În 1888 începe școala primară din sat cu „dăscăluțu”, iar în clasa a treia se mută la Blaj, unde face și clasa a patra. Între 1892-1900 urmează liceul la Blaj unde, din clasa a patra de liceu, are ca profesor de Literatură Română și Latină pe Gavriil Precup, „om de aleasă cultură și cu mult simț pentru literatură” (cum îl caracterizează în „Mărturisiri”). În ultimii ani de liceu se afirmă cu încercări de poezie în cadrul societății de lectură a elevilor, din care îi vor apărea în foiletonul ziarului „Unirea” din Blaj spre sfârșitul clasei a VII-a (de liceu, 1889). În aprilie 1900 debutează cu schița „În postul Paștelui” în același ziar. În 1900 își dă examenul de bacalaureat, apoi se înscrie la seminarul teologic al Universității din Budapesta pe care îl urmează cu întreruperi până în 1904, când obține „absolutoriu”. Se înscrie apoi la Facultatea de litere, secția limbi clasice, istorie și română (1904-1905), activând în acest răstimp la societatea „Petru Maior” a studenților români. Renunță la studiile filologice și obține o parohie în Munții Apuseni, comuna Bucium-Șasa (1906-1910). Continuă să publice versuri în „Familia”, „Tribuna”, „Tribuna literară” și „Sămănătorul” sub pseudonimele Alfius, Potcoavă. Între 1910-1916 este paroh la Orlat, lângă Sibiu.

Continuă o intensă participare la viața literară, socială și culturală, colaborează la reviste din țară și participă la fondarea Societății Scriitorilor Români. După 1906 publică numeroase schițe: „În luptă”, „Fierarul Petrea”, „Fefelega”, „Luminița”, „Angheluș”, „Vecinul nostru Hudri” și nuvela „Popa Man” în revistele „Luceafărul” și „Viața Românească”. În 1910 apar volumele „Două iubiri”, „În întuneric” „Lumina”.

În răstimpul cât este preot la Orlat citește opera marilor realiști ai literaturii franceze și ruse: Flaubert, Balzac, Zola, Tolstoi, Dostoievski, Gogol, Gorki. În 1914 publică romanul „Arhangheli”. Înaintea acestui roman, al doilea în ordine cronologică, publicase „Legea trupului” (1912). Cel de-al treilea roman îi apare în 1915: „Legea minții - Povestea altei vieți”. După intrarea României în război, se refugiază la Râmnicu-Vâlcea și apoi în Moldova. Revine în Transilvania spre sfârșitul anului 1918, la Orlat și apoi la Sibiu, unde conduce ziarul „Patria”. Din 1919 se stabilește la Cluj, dedicându-se gazetăriei politice, care-l absoarbe vreme de un deceniu. Între 1920-1922 publică o parte din ceea ce crease în timpul războiului, peste zece volume de schițe, povestiri și foiletoane: „Povestiri”, „Popa Man”, „Luncușoara în Paresimi”, „Trăsurica verde”, „Robirea sufletului”, „O zi însemnată”, „Chipuri de ceară”, „Ceasuri de seară”, „Zilele din urmă ale căpitanului Pârvu”, „Scene”, „Spaima”. În 1922 publică „Stana”, o povestire mai mare apărută inițial în revista „Cosânzeana” din Cluj cu titlul „Piciorul de lemn”.

În 1925 apare volumul „Dezamăgire” în cuprinsul căruia se află impresionantele nuvele „Dura lex” și „Așa de singur!” inspirate din tragedia familiei lor lovite de război. În intervalul de opt ani (1922-1930), Ion Agârbiceanu își extinde colaborarea la un impresionant număr de reviste din întreaga țară: „Adevărul literar și artistic”, „Cosânzeana”, „Cele trei Crișuri”, „Transilvania” (pe care o și conduce), „Ramuri”, „Viața românească”.

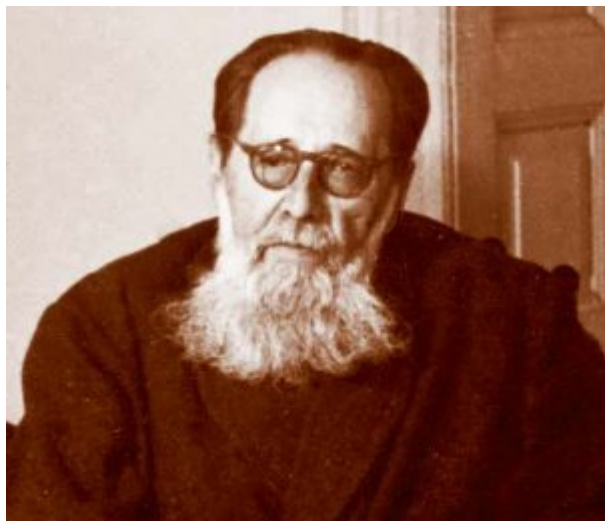
În 1930 îi apare la Craiova micul roman „Dolor”, apoi în „Biblioteca pentru toți” volumul de povestiri „Stafia”, iar în 1931 romanul „Biruința”. În 1932 își redactează „Mărturisirile” pe care le prezintă studenților Facultății de Litere din București și pe care, ulterior, le publică (1941) în „Revista Fundațiilor”.

În toți acești ani (1932-1937) este prezent cu creații diverse în publicațiile vremii, cu predilecție în revistele ardelen: „Darul vremii” (Cluj), „Societatea de mâine”, „Gândul românesc” (Cluj), „Pagini literare” (Turda), „Familia” (Oradea), „Adevărul literar și artistic”.

În 1938 publică romanul „Sectarii”, o satiră la adresa partidelor politice și „a sectarismului la care a ajunsese”. În august 1940, prin teribilul „Dictat de la Viena” este ruptă o parte a Transilvaniei de țara-mamă. Ion Agârbiceanu se refugiază la Sibiu, unde rămâne până în 1945, când revine la Cluj. A continuat să scrie, însă aceste volume nu vor fi editate, în afară de romanul „Strigoii”, narațiunea „Valurile, vânturile...” și unele fragmente în revistele „Steaua”, „Gazeta literară” și „Tribuna”

În 1955 este ales membru de onoare al Academiei. Până la sfârșitul vieții (28 mai 1963) îi vor mai apărea volumele „Din copilărie”, „Din munți și din câmpii”, „File din cartea naturii”, „Licean...odinioară”, „Amintirile” opere I-IX. Au fost impresionați de vastitatea și varietatea prozei lui Ion Agârbiceanu critici și istorici literari precum: E. Lovinescu, N. Iorga, Perpessicius, G. Călinescu, Tudor Vianu, Ion Breazu, I. Negoitescu, D. Vatamaniuc, C. Regman, Mircea Zăciu, Marian Popa, din cercetările, comentariile și aprecierile cărora extragem datele referitoare la Ion Agârbiceanu, un prolific prozator provenit din rândul scriitorilor de formație teologică (Samuil Micu, Gh. Șincai, I. B. Deleanu, Petru Maior, I. Creangă, Gala Galaction, Lucian Blaga).

Ion Agârbiceanu se încadrează în linia prozatorilor pentru care pasiunea e în aceeași măsură un impuls și rezultatul unei educații greșite, sancționate de legile scrise și nescrise ale universului sătesc. Prozatorul se arată preocupat de distrugerea manifestărilor obscurantismului și prejudecăților, mai ales în romane, care au un pronunțat caracter educativdidactic, spre deosebire de cele mai bune nuvele, unde sunt lăsate faptele organizate potrivit unei caracterologii mascate sau a unor „scene” tipice realismului din secolul al XIX-lea să exprime complexitatea vieții rurale ardelen, mai ales. Aproape exclusiv consacrată mediului sătesc, opera lui Agârbiceanu reflectă o evoluție de la romanul senzațional și pitoresc către descrierea unor crize de conștiință și a reacțiilor unor temperamente diferite puse în relație ca în naturalism.

Prima reușită a romancierului rămâne „Arhanghelii”, care tinde să fie, după „Mara” lui Slavici, o icoană a vieții ardelenne sondate în straturile ei semnificative. Acest roman dovedește că autorul este mai stăpân pe arta sa, făcând un vizibil progres de la viziunea stângace și nesigură a primelor romane către diversitatea planurilor în care drama unei colectivități aflate în centrul narațiunii se împletește cu destinul divers al personajelor individuale.

„Arhanghelii” este numele unei mine de aur în jurul căreia, asemenea unui simbol moral și a unei demonii, se dezlănțuie instinctele, patimile, suferințele unui întreg sat. În compoziția monografică se află dispuse radiar grupuri de personaje al căror destin e urmărit paralel într-o suită de microstructuri epice solid sudate între ele. Dezbaterea morală, pusă sub semnul unei idei creștine, nu afectează viziunea realistă. Singura poveste de dragoste a doi eroi exemplari, care înfrâng prin puterea sentimentelor barierele ce-i despart, aduce o notă romanțioasă.

Prin compoziție, tipologie umană, problematică socială, „Arhanghelii” rămâne cea mai rezistentă construcție epică a autorului și reprezintă un moment important în dezvoltarea romanului românesc. Dintre nuvelele sale, cea care a impresionat profund prin drama personajului feminin, Maria Dinului, poreclită „Fefelega”, este aceasta, care are ca titlu chiar numele femeii pe care autorul a cunoscut-o. Fefelega rămâne văduvă cu mulți copii pe care îi crește muncind istovitor împreună cu un tăcut și credincios prieten - calul Bator, alături de care era zilnic văzută pe ulițele satului. Este creat astfel, din cuvinte, un monument, un cuplu om-animal, elocventă expresie a comuniunii dintre nefericitele ființe ce se înfrățesc în a duce povara unei existențe grele.

Copiii amărâtei femei mor pe rând și când își ia zborul și Porumbița, ultima copilă, Fefelega îl vinde pe Bator pentru a o înmormânta pe fată cu voal și coroniță. Despărțirea este cumplit de dureroasă, și pentru Maria și pentru Bator, care plânge în felul lui sfâșietor când se desprinde de stăpâna pe care o slujise o viață. Alături de capodopera „Fefelega” mai amintim alte titluri de nuvele, mari realizări ale speciei și ale autorului: „Jandarmul”, „Faraonii”, „Dura lex”, „Păscălierul”, „Popa Man”. O mențiune specială se cuvine memorialisticii, reprezentativă nu numai prin informațiile asupra unui om și a unei epoci, ci și prin valoarea literară a redactării libere, scăpate de grija construcției fabulației și a demonstrației etice: „Amintirile”, „Licean... odinioară”, ciclul „În pragul vieții”. Aceștia li se adaugă culegerile memorialistice și publicistice: „Meditație în septembrie”, „Povestirile lui Mărunțelu”, „Din copilărie”, „Din munți și din câmpii”, „File din cartea naturii”, care cuprind imagini nostalgice ale copilăriei edenice, adevărate imnuri închinare frumuseților pământului românesc.

„Amintirile” aduc interesante interferențe ale prezentului cu trecutul, ca un joc al fluxului interior, declanșat de senzațiile acute ale unei lumi ce trăiește prin culori, arome, sunete primare. În timpul celui de-al doilea război, în scrieri precum „Domnișoara Ana”, „În pragul vieții”, „Vremuri și oameni”, „Frământări”, „Prăbușirea”, „Valurile, vânturile”, a realizat o cronică a vieții urbane ardelenne, descifrând cauzele destrămării țării în acele vremuri zbuciumate.

Numele lui Agârbiceanu poate fi așezat între două dintre marile nume ale prozei românești - Ioan

Slavici și L. Rebreanu, de care se detașează prin relieful său original: „mai îndrăzneț în proiectele epice decât Slavici, dar mai puțin adânc în sondajele psihologice și sociale decât Rebreanu, el este mai liric decât amândoi, mai receptiv la zona de fantastic și de mister a lumii țărănești, zonă neexplorată decât incidental de predecesorii săi, păstrând totuși o atitudine candidă, optimistă în fața existenței.

Sentimentul comicului, capacitatea de a se integra lumii rurale, mentalității ei, sensibilității ei nealterate îl apropie de M. Sadoveanu”, după cum apreciază Mircea Zăciu.

FLOAREA NECȘOIU

INDEPENDENȚA ROMÂNĂ

*Independența
prin Cultură*